

R. 3. 175 ll.

33 38

COLLEGII TERTII
In Augustanam Confessionem

DISPUTATIO I.

continens

ΘΕΣΙΝ ΑΡΤΙCΥΛΙ V.

De

Ministerio Verbi &

Sacramentorum,

Proposita

In Electorali Academia VVittebergensi

P R Æ S I D E

JACOBO MARTINI S.S. Th.

Doct. & Profess. Publ. Primario, Facult. Theol.

Seniore, ac Templi Arcis Præposito,

R E S P O N D E N T E

M. NICEPHORO KESSELIO. S.C.

Habebitur

In Auditorio Collegii Veteris

Ad diem 7. Martij.

WITTEBERGÆ,

Typis Hæredum SALOMONIS AVERBACH, Acad. Typogr.

ANNO M DC XXX.

VIRIS

*Admodum Reverendis, Generosis, Magnificis,
Nobilissimis, Amplissimis, prudenti Gravitate, Gravi eru-
ditione, erudita virtute, & virtuosa Autoritate
Eminentissimis*

Dn. Præposito

Dn. Decano

Dn. Seniori & Reliquis Prælati atq; Proce-
rib. in venerando Canonico Episcopatus Martisbur-
gensis Collegio, Dominis Meccœnatibus, Ever-
getis, & Promotoribus suis Magnis.

UT ET

VIRIS

*Clarissimis, Consultissimis, Prudentissimis, omni virtute,
summa Integritate, multiq; Experientia,
Præcellentissimis*

Dn. Consulibus, Prætoribus, & cæte-
ris Patribus Senatus Martisburgensis
conscriptis.

*Dn. Promotoribus, Favitoribus, respectivè af-
finibus ædificandis,*

Hoc μελέτημα Theologicum

Honoris ac devotionis ergò

Reverentiâ qua potest
humilimâ

*In sui suorumq; studiorum commenda-
tionem ac promotionem*

O. D. G.

M. NICEPHORUS Kessel R.

COLLEGII TERTII
In Augustanam Confessionem.

DISPUTATIO I.

Continens thesin articuli V. De Ministerio Verbi & Sacramentorum.

PROOEMIUM.

Articulus quartus Augustanæ nostræ Cō-
fessionis, ut verè docet ex Sacrà Scriptu-
rà, hominem peccatorem non nisi fide
in Christum justificari; Sic quoque or-
thodoxam hanc veritatem contrà Pon-
tificiorum, & inter illos Jesuitarum cum-
primis Antesignani, Martini Becani imposturas & So-
phismata Spiritus sancti gratiâ adjuti (Deo sint grates)
defendimus: consequens est, ut ad articulum Symbo-
li nostri Quintum, accessum faciamus. Quia enim
inter reliqua de justificationis organo, fide nimirum,
confessorum nostrorum sententiam perspeximus, &
Pontificiorum, utpote adversariorum cacodoxorum,
strophas solvimus & rejecimus; Instituti nostri & me-
thodi confessionis ratio postulat, ut accuratius nunc
expendamus, quibusnam mediis eandem fidem nobis
conferri, iidem Heroes reverà *θεοδιδαντοι* statuunt: Et
quid contrà orthodoxam illorum sententiam veritati
hostes ogganniant, iidem videamus & examine-
mus.

THESES.

T H E S E S.

I. Verba confessionis ita habent: *Ut hanc fidem consequamur, institutum est ministerium docendi Evangelii, & porrigendi Sacramenta.* Nam per verbum & Sacramenta, tanquam per instrumenta donatur Spiritus sanctus, qui fidem efficit, ubi & quando visum est Deo, in iis, qui audiunt Evangelium, scilicet, quod Deus non propter nostra merita, sed propter Christum justificet hos, qui credunt, se propter Christum in gratiam recipi. Damnant Anabaptistas & alios, qui sentiunt, Spiritum sanctum contingere sine verbo externo hominibus, per ipsorum preparationes & opera.

II. Hic quoque articulus eandem variationis fortunam, quam iste præcedens, est expertus; quæ sic habet: *Itaque instituit Christus ministerium docendi Evangelii, quod prædicat penitentiam & remissionem peccatorum.* Estque utraq; prædicatio universalis; omnium peccata arguit, & omnibus credentibus promittit remissionem peccatorum propter Christum, non propter ipsorum merita aut dignitatem. Hi omnes certè consequuntur remissionem peccatorum. Et cum hoc modo consolamur nos promissione seu Evangelio, & erigimus nos fide, simul datur nobis Spiritus sanctus. Nam Spiritus sanctus datur & est efficax per verbum Dei & per Sacramenta. Cum Evangelium audimus, aut cogitamus, aut Sacramenta tractamus, & fide nos consolamur, simul est efficax Spiritus sanctus, juxta illud Pauli: *ut promissio ex fide Jesu Christi detur credentibus.* Et ad Corinth. Evangelium est ministerium Spiritus. Et ad Rom. *Fides ex auditu est.* Cum igitur fide nos consolamur, & liberamur à terroribus peccatorum per Spiritum sanctum, concipiunt corda ceteras virtutes, agnoscunt misericordiam Dei, concipiunt veram dilectionem, verum timorè Dei, fiduciam, spem divini auxilii, invocationem & similes fructus Spiritus. Damnantur illi, qui de hac fide, quæ remissio peccatorum accipitur, nihil docent; sed jubent conscientias dubitare, an consequantur remissionem peccatorum. Et addunt hanc dubitationem, non esse peccatum. Item docent, homines consequi remissionem peccatorum, propter propriam dignitatem, non docent credendum esse, quòd gratis propter Christum, remissio peccatorum donetur. Damnantur item Fanatici Spiritus, qui fingunt, Spiritum sanctum dari, aut efficacem esse sine verbo

verbo Dei. Et ob eam causam contemnunt illuminationem Evangelii & Sacramentorum, & quarunt illuminationes sine verbo Dei, & extra Evangelium, atq; ita abducunt animos à verbo Dei ad proprias opiniones. quod est perniciosissimum. Tales fuerunt olim Manichei, Enthusiasta, & nunc sunt Anabaptista, huiusmodi furorem constanter damnamus. Abolent enim verum usum verbi Dei, & falso somniant, sine verbo Dei accipi Spiritum sanctum, & freti suis opinionibus comminiscuntur impia dogmata, & efficiunt infinitam dissipationem.

III. Verum ut in præcedentibus, sic quoq; in hoc articulo hanc ipsorum variationem improbamus & rejicimus, non tantum quia prolixitate sua confessionis modum excedit, sed etiam quia quædam huc non pertinentia immiscet, (tria enim habet. i. de dubitatione Pontificiâ, quæ verò Anno ab hinc centesimo, hoc est, sesquimillesimo trigesimo nondum fuit controversa. 2. Testimonia. 3. Rationes contra Catabaptismum, quibus non est opus) Tautologiâ vitiat (in præcedentis enim articuli variatione pleraq; sunt dicta) coccyssimum quoq; illum de Evangelio, quod prædicet pœnitentiam & arguat peccata, ingeminat. Et deniq; quia nonnulla intricatius differit de fidei donatione, quasi hæc fiat sine Spiritu sancto, & virtutibus aliis: ex quibus adversarii ansam calumniandi, ac manifestas antilogias Ecclesiis nostris objiciendi arripuerunt:

IV. Cæterum ex prototypo simul & variatione ejus intelligitur, non agi in articulo hoc in genere & simpliciter de ministerio Ecclesiæ: Sed duntaxat de ministerio Evangelii & Sacramentorum, hoc est, de illâ tantum ministerii parte, cujus beneficio acquiritur fides, de quâ in præcedente articulo est actum. Illa verò non legis Mosaicæ, (quam aliàs quoq; ipsum Evangelii ministerium tractat) sed solum Evangelii & Sacramentorum tractatione & usu acquiritur.

V. Quocirca in articulo hoc tantum agitur, nempe in specie exponitur usus sive utilitas, quam homines convertendi & justificandi ex ministerio capiunt, ut nimirum per illud

donetur Spiritus sanctus, & mediante illo acquiratur fides, quæ justificationis gratia apprehenditur.

VI. Scopum ejus, respectu Pontificiorum, quem habuit, in ipsâ exhibitione quod attinet; non fuit ἐλεγκτικός: nihil enim hâc parte Ecclesiis nostris cum Pontificiis, fuit publicè controversum: Fuit ergò tantùm ἀπολογητικός. Quia enim tempore confessionis editæ Enthusiasmus invalescebat, furor-que Catabaptistarum vulgò passim grassabatur, ne Ecclesiæ nostræ in suspitione justa talium furorum esse possent; opus illis fuit hâc purgatione, ut nihil cum istis furoribus sibi commune esse Confessores ostenderent.

VII. Intelligitur hoc ex Caroli Cæsaris & Catholicorum (Pontificiorum) Principum ad articulum hunc quintum responsione, quæ ita habet: *In articulo quinto, quod Spiritus sanctus per verba & Sacramenta datur tanquam per instrumenta, comprobatur: sic enim scriptum habetur Act. 10. Adhuc loquente Petro, verba hæc, cecidit Spiritus sanctus super omnes, qui audierunt verbum. Et Johan. 1. Hic est, qui baptizat in Spiritu sancto. Quod autem fidei mentionem hic faciunt, eatenus approbatur, quatenus de fide non solâ. (ut Apostolus rectè docet Galat. 5.) intelligatur. In baptismo enim non sola fides, sed & spes, charitasq; simul infunduntur, ut declant Alexander Papa C. majores, de baptismo & ejus effectis, quod & ante longè docuit Johannes Baptista de Christo loquens Luc. 3. Ipse vos baptizabit in Spiritu sancto & igne.*

II X. Cæterum filum Articuli hujus, prout quidem in prototypo sonat, secuti, videbimus. 1. Ἰεσὺ sententiæ veræ sive orthodoxæ. 2. ἀντίθετον sive ἀναιρέσιον & condemnationem falsæ sive heterodoxæ.

IX. Prior pars: rursus in se duo continet membra. Primum de fide acquirenda τὸ ὅτι exponit, hoc est, undè ea constet. Alterum τὸ πῶς hoc est, quomodo comparetur, ostendit.

X. De primo sic habet confessio: *Ut fidem consequamur institutum est ministerium docendi Evangelii & porrigendi Sacramenta.* Fides enim non est omnium, inquit Apostolus 2. Thess. 3. v. 2. Quandoquidem depravata hominis natura illam secum

NON

non trahit, utpote cujus figmentum omne tantummodò malum est; arborq; mala cum sit, non potest bonos fructus ferre, aut fidem erga Deum ex sese progignere.

XI. Quare nullæ in nobis manserunt reliquæ vires, quibus ipsi in nobis fidem accendere valeamus. Ex nobis enim, tanquam ex nobis non possumus quicquam boni cogitare 2. Cor. 3. v. 5. quippe in peccatis ad Spirituale bonum, quale est fides, e-mortui sumus ad Ephes. 2. v. 5.

XII. Necessè igitur est ab altiore nobis fides principio & quasi cœlitis infundatur. Solus namq; Deus est, qui dat velle & perficere Philip. 2. v. 13. Et Phil. 1. v. 29. Scriptum est, donatum vobis est in Christi negotio, non solum, ut in ipsum credatis, verùm etiam, ut pro illo patiamini.

XIII. Atq; hinc est, quod fides nominatur opus DEI Joh. 6. v. 29. Hoc est opus Dei, ut credatis in eum, quem misit ille: referturq; inter *χαρισματα* sive dona Spiritus sancti 1. Cor. 12. v. 9. & Deut. 29. v. 4. Deus est, qui donat cor intelligens, oculos videntes & aures audientes.

XIV. De primo ergò hoc membro, ut ex veris solidisq; agamus fundamentis, tria rursus occurrunt accuratè expendenda: utpote *ministerium, verbum, & Sacramenta*: quorum omnium autor, ut prototypon habet, est solus Deus. Quippe qui ab initio mundi usq; huc ea omnia instituit, & etiamnum conservat, servabitq; adhuc ad finem usq; mundi, Genes. 2. v. 16. Act. 10. v. 43. Marc. 16. v. 15. Rom. 1. v. 16. cap. 10. v. 14. & 18. Esa. 40. v. 8. & 59. v. 21. Matth. 24. v. 14.

XV. *Ministerium* est officium sive munus publicum à Deo institutum, personisq; ad id ritè vocatis concreditum, ut verà Evangelii doctrinà, nec non legitimà Sacramentorum administratione, multos secum ex impiâ multitudine ad Deum conversos, ad vitam & salutem æternam perducant.

XVI. Genus in hâc definitione est, *officium publicum*. Quorum prius, nempe quod sit *officium*, fundatur Syrac. 45. v. 21. Ubi legimus Deum Aaroni, summo Sacerdoti, dedisse *Officium docendi*. Item Num. 4. v. 30. Jehova mandat Mofi & Aaroni ab

anno

anno ætatis trigesimo usq; ad quinquagesimum recensere omnes, qui ingressuri sunt in OFFICIUM ministerii sui: Et Salomon 2. Paral. 8. v. 14. constituit OFFICIA Sacerdotum in ministeriis suis.

XVII. Posterius, nempe quod sit publicum 1. additur autoritate Psalm. 40. v. 9. & seqq. Item Matth. 10. v. 27. inquit Christus: *Quod dico vobis in tenebris, dicite in luce: & quod in aurem auditis, predicare in tecto.* 2. additur epitheton hoc propter tenebriones, lucifugos, qui alienas partes clanculum penetrant, atque ibi sui ministerii partes conantur obire 2. Timoth. 3. vers. 6.

XIIX. Causa efficiens hujus ministerii est Deus, nempe pater, filius & Spiritus sanctus.

XIX. De Patre intelligi potest illud Christi Matth. 9. v. 38. *Rogate Dominum messis, ut ipse operarios extrudat in messem suã.* Item 2. Corinth. 5. v. 18. *Deus nos reconciliavit sibi per Jesum Christum, & dedit nobis ministerium reconciliationis.* Et Gal. 1. v. 16. *Deus vocavit me per gratiam suam, ut revelaret filium suum in me, ut ipsum per Evangelium predicarem inter gentes.*

XX. Esse à filio, ab ipso Christo, hoc ministerium, patet ex multis Scripturæ locis, Matth. 10. v. 1. cap. 28. vers. 19. 20. Marc. 3. v. 14. cap. 16. v. 15. Luc. 6. v. 13. cap. 24. v. 47. Job. 20. v. 21. Actor. 1. v. 8. cap. 2. v. 3. & passim alibi.

XXI. De tertiâ personâ testatur Petrus 2. Ephes. cap. 1. v. 21. *Spiritu sancto inspiratos locutos esse Sanctos DEI homines.* & Actor. 13. v. 2. *Spiritus sanctus dicit Prophetis & Doctoribus Antiochenis, Segregate mihi Saulum & Barnabam, in opus, ad quod assumpsi eos.* Item Actor. 20. v. 28. ait Paulus, *Spiritus sanctus posuit vos Episcopos ad regendam Ecclesiam DEI, quam acquisivit sanguine suo.*

XXII. A tota ergò Trinitate, quia ministerium hoc est institutum, inde ejus autoritas & dignitas æstimanda est: ob quam & illud Scriptura hinc inde egregiis epithetis exornat & illustrat, vocans: Officium divinum; Functionem Spiritualem, Legationem Christi; Ministerium DEI; *οικονομια* sive dispensationem, In gregem Christi animadversionem; nominis

minis divini prædicationem. *2. Cor. 5. v. 18. 20. 1. Cor. 4. v. 1.*
Aët. 20. v. 28. 2. Cor. 3. v. 8. &c.

XXIII. Unde hi, qui tale munus obeunt, *συνεργοί* & cooperarii Dei, quandoq; etiam ministri vocantur, ut meminerint, se non dominos, multo minus conscientiaë dominatores aut *κατακυριεύοντες τῶν κληρῶν*, esse. *1. Petr. 5. 3.* Sed constitutos ad docendū verbū & administranda Sacramēta, à Deo instituta. Vocantur etiā, in primis à Paulo, Apostoli, Propheta, Evangelista, pastores & doctores divinitus dati ad consummationem Sanctorū, in opus ministerii *Eph. 4. v. 12.* Itemq; positi à Spiritu S. perhibentur ad pascendam Ecclesiam Dei, quam ille sanguine suo redemit. *Aët. 20. v. 28.*

XXIV. Verbum dicimus unicam illam normam & regulam infallibilem, à Regio Psalte toties decantatam, prædicatam *Psal. 119.* quæ est perpetua pedum nostrorum lucerna, lucidissimaque cynosura, à qua animos nostros abduci minime patiamur.

XXV. Sive jam illud prædicatum, sive lectum, sive meditatam; est & manet tamen *ὡς εἶπα ἂν θρασεῖ καὶ λόγῳ ζωῆς* *1. Petr. 1. vers. 23.* *Johan. 6. v. 63.* Est *ῥῆμα πνεύματος καὶ ζωῆς, καὶ ῥῆμα ζωῆς αἰώνιος* *v. 68.*

XXVI. Verbum Dei verò in hâc disputatione & negotio fidei, sive conversionis, & sic in allegato dicto Paulino *συνεχδοχικῶς* de Evangelio non de lege accipiendum est, uti etiam confessio nostra Evangelium expressè nominat; & cum Sacramentis conjungit.

XXVII. Neq; aliter intelligi vel accipi debet aut potest. Nam lex quidem fidem præcipit primo decalogi præcepto; non verò largitur eam, neq; instrumentum est, quo Spiritus S. fidem accendit: non enim per legem post lapsum justitia revelatur, quæ nos justificet, sed potius è cælo patet, per legem justa Dei ira, quæ nos condemnet *Rom. 1. v. 18.* Proindeq; contritionem potius ciet, peccata, atque inter hæc ipsam incredulitatem arguit ac damnat. Iram namq; operatur lex, *Rom. 4. v. 15*
B & per.

& per illam agnitionem peccati, Rom. 3. vers. 20. & c. 7. v. 7. Evangelium verò digitum intendit in eum, qui peccata sustulit.

XXIIX. Hinc Galat. 3. v. 2. Apostolus: *Hoc solum, inquit, cupio discere à vobis: Ex operibus legis Spiritum accepistis, an ex prædicatione fidei?* Ubi sanè prædicatione fidei periphralis est Evangelij, proindeq; manifestum, quod non per legem, sed Evangelium hæc dicatur conferri Spiritus sanctus, qui (ut diximus) ad fidem in nobis ciendam, atq; mediante fide ipsam consequenter salutem operatur.

XXIX. Allegatur quoq; non à Paulo tantùm, sed ab ipsomet Christo Esaiæ ædictum: *Domine, quis credidit, auditui nostro.* Esa. 35. v. 1. Joh. 12. v. 38. Rom. 10. v. 16. quo itidem significatur, ut credatur, auditu opus esse; auditu verò non nisi Evangelij, quod est, Apostolo teste, potentia Dei ad salutem omni credenti. Rom. 1. v. 16.

XXX. De hæc quoq; verbi sive Evangelij efficaciã legimus 1. Corinth. 1. v. 21. *Placuit Deo, per stultam prædicationem, salvos facere credentes, & per sermonem Evangelij credere sive ad fidem pervenire dicuntur homines Joh. 1. v. 12. & cap. 17. v. 8. & 1. Cor. 3. v. 5. quippe cujus finis nullus est alius, quàm salus omnium credentium, sive Judæi sint, sive Græci Rom. 1. v. 16. Non enim Evangelium est litera mortua, sive sonus sine fructu in aërem evanescens, ut homines fanatici ineptè tradunt; sed ut diximus, sermo vitæ æternæ Job. 6. v. 68. est semen incorruptibile, quod fructificat in his, qui illud audiunt, & conservant in corde bono Luc. 18. v. 15. ex quo semine renascimur ad vitam æternam 1. Pet. 1. v. 23.*

XXXI. Ejusmodi verbum est, quod potest hominem eruditum reddere ad salutem per fidem, qui est in Christo Jesu 2. Tim. 3. v. 16. quodq; salvas reddere potest animas nostras, Jac. 1. v. 22. per quod verbum Evangelij Paulus Corinthios suos in Christo Jesu genuisse dicitur 1. Corinb. 4. v. 15. proptereaque Timotheo suo scribit, hoc faciens (nempe quod in officii tui partibus tibi præscripsi) te ipsum servabis, (Evangelium nimirum

rum

rum meditando, & in ipsum credendo) & eos, qui te (fideliter docentem) audiverunt *1. Tim. 4. v. ult.* Hinc etiam dicimur regigni per Evangelium filii Dei, *1. Cor. 4. v. 15.* reddimurq; coheredes & concorporales atq; consortes promissionis in Christo, *Ephes. 3. v. 6.*

XXXII. Exempla quoq; idem luculenter comprobant: Auditores Petri in primâ concione Pentecostali, dicuntur compuncti corde *Act. 2. v. 37.* eodem Petro loquente Spiritus sanctus delapsus est super omnes, qui audiebant sermonem ejus *Act. 10. v. 44.* Audientes gentiles crediderunt, *Act. 13. v. 48.* Berrhoenses recepto verbo credidisse non paci leguntur *Act. 17. v. 12. & 13.* idem scribitur de Eunuchō *Act. 8. v. 35. & seqq.* Item de Cornelio & ejus domesticis, *Act. 10. v. 1. & seqq.* de Lydiâ, *Act. 16. v. 14.* & aliis.

XXXIII. Ad hoc ergo verbum attendas & intendas, quicquid; viventem aquam vitæ, è Christi vulneribus scaturientem desideras. Deus enim salutem confert & fidem, non immediate, sive per Enthusiasum; sed mediate per verbum ejusque prædicationem & auditum.

XXXIV. Per hoc ceu instrumentum datur ac confertur Spiritus sanctus, qui ad ciendam in nobis fidem est efficax; & mediante hac consequenter ipsam operatur salutem, ut patet ex manifestis jam allegatis scripturæ testimoniis, & exemplis illorum, qui per sermonem Apostolorum ad fidem Jesu Christi, conversi & illuminati fuerunt, Judæi, Profelyti, Samaritani Gentiles, mulierculæ & viri non pauci.

XXXV. Non quidem quod auditui per se aut naturali suâ actione, multo minus humanæ voci talem *ἐνέργειαν* & virtutem tribuamus, quasi illa innatâ sibi quâdam vi ad animam usq; hominis penetrare ac fidem conferre possit.

XXXVI. Quandoquidem minister cum suâ prædicatione citrà Dei incrementum, ne tantillum quidem valet, ad salutem hominis conferendam. Neq; enim qui plantat, est aliquid, neq; qui rigat. Usq; adeo prædicator suis viribus homines per Evangelium gignere, aut generatos custodire haud

B 2 potest,

potest, ut alicubi loquitur Gregorius: sed Deus est *ὁ αὐξάνων*
qui incrementum dat. *1. Cor. 3. v. 7.* & per ministros, tanquam
infirma vasa & organa, gratia suâ operatur, non propter ipsos,
sed propter illos, quibus opitulandum est, ut rectè docet Chry-
sostomus.

XXXVII. Hinc ad ministerium hoc vocat non Ange-
los, sed homines peccatores, non præpotentes hujus mundi, nõ
sapientes Philosophos, sed Apostolos idiotas, *Act. 4. v. 13.* pisca-
tores, *Matth. 4. v. 18.* publicanos, *Matth. 9. v. 10.* ut ita in vasis testa-
ceis circumferatur iste Evangelii thesaurus, & virtutis eminentia
sit Dei, & non ex nobis. *2. Cor. 4. v. 7.*

XXXVIII. Quare vult Deus per hoc ministerium, tan-
quam per *ὄργανον* & officinam suam esse efficacem, ita ut ipse sit &
maneat causa *ἐνεργητικὴ*, ministri verò *ὄργανα*: ipse sit, qui
ἔσθωβεν agat, ministri verò *ἔσθωβον*: ipse sit terminus, à quò fiat
conversio, nos verò ad quem & in quo: ipse sit causa, ministe-
rium verò ordo rei & organon, per quod Deus operatur.

XXXIX. Adscribitur ergo hæc ratione hominibus ni-
hil, quod Deo comperit, neq; tamen ministerium spoliatur sua
efficaciâ, multo minus labor fidelium ministrorum irritus sta-
ruitur esse in Domino, juxta illud *1. Cor. 3. v. 5.* *Quis est Paulus,*
quis autem Apollo, nisi ministri, per quos credidistis, & ut cuius, Dominus
dedis! Et *v. 9.* *etenim Dei sumus cooperarii, Dei agricolatio, Dei adifi-*
catio estis. Tantum ergò causarum accurata hic observatur ac-
traditur discretio.

XL. De Sacramentis porro, utpote de baptismo, & cœ-
nâ Domini, eadem, quæ de verbo jam dicta sunt, prædicari pos-
sunt; Esse n. Deum per baptismum ad hominum regeneratio-
nem & salutem efficacem, testis est Christus *Joh. 3.* *Amen, amen*
dico vobis, nisi quis natus fuerit ex aquâ & spiritu, non potest ingredi
regnum cœlorum. Et *Marc. 16. v. 4.* vocatur baptismus resipiscentiæ
ad remissionem peccatorum.

XLI. Non minus illustria sunt Apostoli Pauli testimonia,
quod simus in mortem Christi baptizati *Rom. 6. v. 4.* quod per
baptismum induerimus Christum Jesum. *Gal. 3. v. 27.* quod Chri-
stus Ecclesiam suam sanctificet, mundatam lavacro aquæ per

ver-

verbum. *Eph. 5. v. 26.* quod Deus secundum suam misericordiam nos salvos fecerit per lavacrum regenerationis & renovationis Spiritus sancti *Tit. 3. v. 5.* Et quod Paulo consentiens Petrus ait: Aquam baptismi nos salvos facere *1. Epist. 3. v. 21.*

XLII. De fide & similibus testimoniis queritur, nū hoc velt, Deūm per baptismum ista opera efficere, an verò solummodo obſignare, cū extrā & præter baptismū à Deo efficiantur.

XLIII. Nos primum affirmamus & probamus, nam verba Christi *Joh. 3. v. 16.* satis clara sunt: & Paulus ad *Tit. 3. v. 5.* satis aperte dicit: *Salvos nos fecit per lavacrum regenerationis & ad Eph. 5. v. 26.* quod Christus purget Ecclesiam lavacro aquæ in verbo.

XLIV. Hæc perspicue loquuntur de actu & opere, quod in baptismo fiant. Obſignationis quoque actus nullus est, ubi res obſignanda non est. Quare si circumcisio fuit sigillum justitiæ fidei, docente Paulo *Rom. 4. v. 11.* & fides & fidei justitiæ concedenda est iis, quos dicimus circumcissione utos, ut sigillo justitiæ fidei. At infantes carnali propagatione justitiā illam, non obtinuerunt, cum etiā Isaacitarum liberi fuerunt filii iræ, ut ceteri *Eph. 2. v. 3.* & circumcisi tamen. Ergo aut Deus circumcissione in ipsis operatus est fidem, ut constaret iisdem fidei justitiæ, aut alius modus à Deo ad istorum bonorum collationem ordinatus monstraret circumcissionem antecessisse. Christus certe circumcissionem recenset inter opera sanationum hominum *Joh. 7. v. 23.* atqui sanatio illa facta non fuit corporalis, ergo spiritualis, id quod Paulus justitiæ fidei commonet mentione.

XLV. Quocirca sicut Deus in circumcissione operatus est regenerationem: ita in Baptismo, qui circumcissioni successit, hujusmodi effectus derogandus non est, præsertim cum verbū Dei illū de actu Baptismi prædicet. Huc pertinent dicta *Rom. 6. v. 6.* *Sepulti igitur sumus cum Christo per Baptismum in mortem: ut quemadmodum excitatus est Christus ex mortuis per gloriam Patris, ita & nos in novitate vitæ ambulemus. Col. 2. v. 11. 12.* per quem (Christum) circumcisi estis circumcissione, quæ fit sine manibus, dum existis corpus peccatorum carnis, per circumcissionem Christi: consecrati simul cum illo per Baptismū in quo simul etiam cum illo resurrexistis per fidem operationis Dei, qui excitavit illum ex mortuis & c.

XLVI. Ubi circumcisio Spiritualis, seu mortificatio veteris hominis & resuscitatio novi, hoc est, regeneratio, quâ nascitur fides ad justitiam, disertè dicitur fieri per Baptismum, non quòd aqua & externa ministri actio suâ vi illud agat, sed quòd fides à DEÒ efficiatur, per Baptismum tamen ipso efficaciter agente, ut per medium Sacramentale, à se ad hoc opus ordinatum.

XLVII. Cœna Domini quoque medium est confirmandæ & conservandæ fidei, ut & obsignandæ gratiæ ac salutis.

XLIX. Fundamentum hujus Theos sunt verba Christi; *Hoc facite in mei commemorationem.* Quæ enim sit illa commemoratio, Paulus explicat, mortis Domini annunciatione, quæ nõ duntaxat est historica recitatio, seu recordatio sed meditatio passionis & mortis Domini, quæ fit à probante seipsum homine, & quidem cum applicatione, quam Christus disertè commendat, inquit: *Hoc est corpus meum, quod pro vobis traditur. Hic est sanguis novi testamenti, qui pro vobis effunditur, in remissionem peccatorum:* Applicationem etiam hanc certis symbolis visibilibus unito simul illis & sumentibus unâ præbito pignore corporis & sanguinis sui certiore reddidit, ut hac, quæ anima est fidei, firmata fides fortificetur, imò obsignetur.

XLIX. Obsignationis verò pondus desumptum est ex eo, quod Paulus *Rom. 4. v. 11.* circumcisionem appellavit justitiæ fidei sigillum, quia nimirum fuit signum fœderis *Gen. 17. v. 11.* Itaq; verba Institutionis hujus mentionem facientia. Novi Testamenti eandem applicationis rationem suggerunt non perperam; sed certissimè illud de circumcisione dictum Sacre cœnæ aptatur.

L. Quanquam etiam ex hoc ipso argumento demonstratur convenientia, quòd circumcisioni tanquam proprium Sacramenti attribuitur, unde Sacramenta omnia id commune obtinent, ut nimirum sint sigilla promissionis ac donationis.

si. Si-

LI. Sicut autem fide, nobis mortem Domini applicante, consequimur iustitiam, quæ remissione peccatorum & imputatâ iustitiâ mortui pro nobis Christi constat: Ita cum fide fructus Sacræ coenæ ex fide manantes ulterius conjungendi sunt; qui in usu hujus coenæ dignis, hoc est, fidelibus, virtute DEI per Sacramentum singulariter efficaci, magis constant; Sed hæc fusiùs declarabuntur in disputatione de Sacramentis.

LII. Porrò munus hoc docendi, & Sacramenta administrandi, in publico Ecclesiæ cœtu nemo tractet, nisi vocatus.

LIII. Vocatio hinc duplex est: Immediata una. Mediata altera.

LIV. Immediata five extraordinaria est, quæ fit ab ipso DEO five Filio DEI, ἀμέσως & proximè. Qualis fuit Prophetarum & Apostolorum: sitq; vel voce DEI, sine ullo ministerio aut interventu hominum, vel per homines sanè, sed tamen præeunte apertâ designatione ipsius DEI.

LV. Qualiter Elias DEI voce designatur Propheta, vocatur autem deinde per ministerium Eliæ 1. Reg. 19. v. 16.

LVI. Mediata vocatio est, per quam certa quædam persona muneri Ecclesiastico præficitur, mediantibus hominibus, quibus id propriè competit: qualis est cæterorum Ecclesiæ Doctorum, Pastorum & Ministrorum.

LVII. Mediata quoque hæc vocatio non humana, sed planè divina est. Quandoquidem illi, qui per Apostolos erant constituti Ecclesiarum Ministri, pronunciantur à Spiritu sancto positi Episcopi ad regendam Ecclesiam DEI, quam redemit sanguine suo. Actor. 20. v. 28. Quo modo Paulus Tito præcipit, ut oppidatim in Insulâ Cretâ Episcopos constituat. Tit. 1. v. 5.

LIIIX. Lutheri vocationem quod attinet, illa ad commune ministerium docendi mediata fuit; ad singulare verò istud opus revelationis Antichristi plusquàm mediata, quam dicere possumus Heroicam ex mediata & immediata mixtam.

LIX. Ceterum efficacia hujus ministerii neq; à pietate neq; ab impietate ministri pendet; sed unice ab ordinatione divina. Deus enim est, & manet causa principalis actionum per ministros editarum, qui per organa sua, verbum & Sacramenta, vult esse efficax, quomocunq; tandem ratione vitæ ac morum comparata sit persona Ministri.

LX. Quandoquidem non Minister, sed Deus est, qui baptizat in Spiritu sancto *Joban. 1. v. 33.* Et Apostolus Paulus *1. Cor. 1. v. 13.* non inquit, *in nomine Pauli baptizari estis.* Et ibidem cap. 3. v. 7. *neq; qui plantat, neq; qui rigat, est, aliquid, sed qui dat incrementa Deus.* Atque hoc, Augustinò teste, valdè necessarium fuit, ne fiduciam salutis poneremus in alienis meritis. Quod necessariò faciendum videretur, si remedium salutis nostræ virtus à bonitate aut malitiâ Ministri dependeret.

LXI. Quid? quod hoc modo nemo certus esse possit, se verum audire verbum, verum percepisse baptismum, legitimum Sacræ cœnæ accipere Sacramentum. Quandoquidem ut ut externis moribus se gerat Minister: potest tamen intrinsecus in corde suo esse hypocrita. Quâ ratione non dubitandum duntaxat foret de mediis salutis, sed de ipsâ deniq; salute penitus desperandum; Hoc ipsum enim, an Minister sit verè pius, an verò hypocrita, certò nosse, est solius Divinæ Sapientiæ.

LXII. Quocirca ad hunc desperationis & exitii scopulum declinandum, firmiter credendum statuendumq; est, verbum Dæi manere verbum Dæi, Sacramenta manere Christi Sacramenta, & esse ipsitâ à Deo virtute. *ὄντως ἰσχυρῶς* ad salutem prædita, à quocunq; tandem homine illud prædicetur & hæc dispensentur.

LXIII. In Veteri Testamento, quando de veritate legitimæ & efficacis circumcissionis certi esse cupiebant, sanè non opus erat demùm investigare, quomodo personæ, à quibus circumcisio peracta erat, fuissent comparata, piæne an impia.

LXIV. Et Christus in Novo Testamento *Matth. 23. v. 23.* dicit, *Super thèdram Moysi sedent Scribæ & Pharisei, quicquid dixerint vobis, facite.* Quibus sanè verbis Servator diserte ap-

pro-

probat ipsorum ministerium, quam diu scilicet & quatenus in cathedra Moſis ſedent, ejus doctrinam profitentur, quantumvis ipſi per ſe Phariſæi & Scribæ non uno modo impii fuerint. Vult ergo Chriſtus audire Doctores, verbum Dei docentes, etiam ſi non ſemper ſanctiſſimè vivant.

LXV. Et ſanè ſi efficacia verbi & Sacramentorum à pietate Miniſtrorum ſuſpenſa crederetur, Chriſtus ad prædicandum Evangelium Regni non deſtinaret Judam proditorem, quem fide verâ vacuum eſſe noverat Dominus ab initio, *Johan. 6. v. 64. 70. cap. 13. v. 10. 11.* Qui nihilominus idem Evangelium, quod cæteri Apoſtoli, prædicavit, & quidem cum eadem efficaciâ, ad converſionem hominum, *Matth. 10.*

LXVI. Et Paulus ipſe ſcribit *1. Cor. 9. v. ult.* *Caſtigo corpus meum, & ſubigo carnem meam, ne dum aliis prædicavero, ipſe reprobus efficiar*: Quo ipſo diſertè perhibet, poſſe aliquem aliis prædicare ad ſalutem, ut nihilominus ipſe reprobus fiat: proindeq; Deum efficacem eſſe per ſuum opus, per verbum & Sacramenta, ſive Miniſter, qui myſteria illa diſpenſat, ratione vitæ ſuæ pius ſit, ſive impius.

LXVII. Inquis, carere hypocritas illos Spiritu ſancto, qui per miniſterium eſt efficax: quomodo ergo ipſorum miniſterium non carebit efficaciâ? Reſponſio eſt facilis, quando diſtinguitur inter Perſonam & officium. Etiamſi enim ejusmodi hypocrita ratione ſuæ perſonæ, Spiritus ſancti gratiam non habeat: Officium tamen & miniſterium, quod ſuſtinet & tractat, vi ordinationis Divinæ, gratiam Divini Spiritus adjunctam habet, ne prædicatio verbi Dei, & verorum Sacramentorum diſpenſatio, fructu & effectu ſuo ſpolietur.

LXVIII. Neq; illud *1. Cor. 2.* poteſt objici, quod homo nõ renatus & *ψυχινός* non percipiat ea, quæ ſunt Spiritus. Diſtinguendum namq; ruruſus eſt, inter notiſſimam literæ, quæ eſt ſine ullo ſerio motu cordis, qui ad Chriſtum & ad vitam æternam ducat: Et inter notiſſimam Spiritus, quæ conjunctam habet ejusmodi animi actionem & impulſum, qui in Chriſtum & Spiritualem juſtitiam tendit. Carent quidem miniſtri nõ renati notiſſimam illam, quæ Spiritus dicitur: Quandoquidem cognitio, quam

quam habent de doctrinâ Evangelii, non in ipsis, ratione propria personæ, illorum est viva & salutaris: Quia nihilominus litteralem capitum Christianismi habent cognitionem, docere utiq; possunt alios: quorum institutioni, si verbo patefacto sit consentanea, Spiritus sanctus tanquam organo à se divinitus instituto, suam in audientium animis efficaciam adjungit.

LXIX. Confirmat idem Lombardus lib. 4. dist. 5. Et contrarium dogma pulcherrimis Augustini verbis conculcat: *Sunt ministri justis, si volunt, sin autem noluerint esse justis, qui se dent in cathedrâ Mosis, securum me facit Magister meus Christus, de quo Spiritus sanctus dicit; Hic est, qui baptizat: Item, quos baptizavit Judas, Christus baptizavit. Item baptismus talis est, qualis est ille, in cujus potestate datur: non qualis est, ille, per cujus ministerium datur.*

LXX. Hæc ergo sunt media illa & remedia, per quæ, ceu instrumenta, divinus ille Spiritus vim suam & virtutem, exerit, fidemq; salvificam solis credentibus applicat. Et sic satis de priore membro, explicante *τὸ ὄν*, quod per ministerium verbi & Sacramentorum, fides in cordibus nostris accendatur.

LXXI. Sequitur posterius, exponens *τὸ πᾶς*, quomodo illa comparetur. In modi hujus expositione quinque sunt, quæ Confessores annoranda censuerunt.

LXXII. Primum est, quod Spiritus sanctus donetur credituris. Quo ostenditur, credere sine Spiritu sancto neminem posse. Cum is fidem, & ut homo credat, solus efficiat; Et in quo illam efficiat, in eo tanquam in templo suo habitet.

LXXIII. Quæ annotatio Pontificiorum nugis est opponenda, qui fidem quandam esse dicunt, quæ cum impietate sit conjuncta: eoque justificationem nobis obijciunt, quæ Spiritus sancti præsentia & cohabitatione careat.

LXXIV. At cæci isti & cæcorum Duces bis hallucinantur. Primum, quod fides illa justificans à nobis non statuatur, quam illi obijciunt, nempe historica. Sed quæ est fiducia in meritum Christi propria. Deinde, quod hanc ipsam fidem,

fidem,

idem, nisi Spiritu sancto prius habito, nemo quisquam confite-
quatur; Et ut sic Spiritus sancti presentiam a justificatione mi-
nimè excludi, sed ipsum quasi inter prima collocari satis mani-
festè pateat.

LXXV. Secundum est, quòd non *αὐθότως* Spiritus san-
ctus donetur, fidesq; in nobis exciteretur (nisi in parvulis per ca-
sum necessitatis ab ordinario fidei medio & regenerationis ex-
clusis) sed *ἐπιπέσω* per verbum & Sacramenta, tanquam in-
strumenta. Quæ causa est, quòd Confessores nostri principa-
liter in eo sint occupati, ut ostendant, fide non *αὐθότως*, sed *ἐπι-
πέσω* per verbi usum & Sacramentorum ministerium nobis
conferri; non quidem, quòd non aliter Deus possit, sed quòd
non aliter velit.

LXXVI. Opponitur hoc Enthusiatarum furoribus,
qui quidem Spiritum sanctum justificandis donari concedunt,
& statuunt, id verò *ἐπιπέσω* fieri negant, sed hominibus per rap-
tus, nescio quos, *αὐθότως* obtingere nugantur, contrà ma-
nifestam DEI revelationem & promissionem: quâ docemur,
Spiritum sanctum habere suam quasi quoddam *ὄργανον*, quo
devehitur, verbum nimirum & Sacramenta, ut demonstra-
tum.

LXXVII. Tertium est, quòd dicant Confessores, Spi-
ritum sanctum convertendo & justificando collatam fidem efficere.
Ut enim dona reliqua, ita fidem quoque à Spiritu sancto tribui
locuples testis est Apostolus 1. Cor. 12. v. 9. Alii verò datur fi-
des per eundem Spiritum, v. 11. Et hæc omnia efficit unus ille
& idem Spiritus; quocircà fides non rationis humanæ, non li-
beri arbitrii viribus aut sapientiâ humanâ acquiritur, sed est
donum DEI, Philipp. 1. v. 29. & Coloss. 2. v. 12. ut illud ab initio
fufius declaravimus.

LXXVIII. Donatur autem fides & efficitur à Spiritu
sancto itidem *αὐθότως*, sed eo ipso, quo ipse etiam acquisi-
tus fuit, organo verbi & Sacramentorum. Siquidem fides ex
auditu est Rom. 10. v. 17. *Baptizatur unusquisq; in nomine JESU,*
in remissionem peccatorum vestrorum, & accipietis donum Spiritus
sancti.

*Sancti, Actor. 2. v. 38. Per lavacrum regenerationis & renovationis
Spiritus sancti salvavit nos Tit. 3. v. 5.*

LXXIX. Quartum est, quod confessio addit: *Ubi & quando visum est Deo.* Verba hæc seorsim cum præcedente membro conjungunt Pontificii, ut Johannes de Daventriâ f. 63. & ejusmodi sensum efficiunt, quod Spiritus sanctus donatus efficiat fidem, ubi & quando visum sit Deo. Indeque statim colligunt, & infidiosè sophisticantur, Spiritum sanctum donatum non semper neque statim operari fidem, sicque dari infidelibus, atque habitare in impiis, sed sine *εργεία* & operatione.

LXXX. Ludunt autem ac fallunt sophisticate compositionis & divisionis. Quandoquidem verba hæc non cum proximè præcedentibus sunt tantum & seorsim conjungenda; sed coherent cum tota præcedente oratione, proindeque hunc in se sensum continent & largiuntur: Per verbum & Sacramenta, tanquam per instrumenta à Deo Spiritum sanctum, qui fidem operatur, donari audientibus, ubi & quando visum sit Deo. Quandoquidem ut Sapiens loquitur c. i. v. 4. & 5. *In animam malevolam non introibit sapientia, nec habitabit in corpore subdito peccatis. Et Spiritus sanctus disciplina fugit dolum, & recedit à cogitationibus hominum, qui carent intelligentiâ.*

LXXXI. Ultimum est, quod Confessores addunt conditionem: *Spiritum sanctum* nimirum, fidei autorem donari his, qui audiunt Evangelium: simulque annectunt & explicant summam Evangelii: quod Deus non propter nostra merita, sed propter Christum justificet hos, qui credunt, se propter Christum in gratiam recipi. De quo argumento dictum Articulo præcedente quarto: & de Sacramentorum usu ex professo tractat Art. 13.

LXXXII. Norandum autem, quod hic non agitur de quovis auditu Evangelii, sed de illo duntaxat, qui conversionem & justificationem antecedit; non quoque fit mentio Sacramentorum, sed solius Evangelii: Quod nondum conversi ad usum istorum non admittantur, exceptis infantibus, recens natis, quibus fides in baptismo confertur simul & obsignatur.

LXXXIII. Qualis etiam iste sit auditus, ex his ipsis, quæ hic ponuntur, minimè obscurum est; nempe talis, qui fidem omnem
atque

atq; sic ipsum etiam Spiritus S. donum antecedit: verbum nihilominus Evangelii seriò percipit, diligenter judicat & expendit: quod carnale studium Theologi appellare solent.

LXXXIV. Ubi, si queras, possitne homo nondum renatus & sibi relictus ex suis viribus audire verbū, & uti Sacramentis & an Deus per talem auditum usumq; esse velit efficax, ut Spiritum sanctum fidemq; hominibus largiatur.

LXXXV. Affirmamus utrumq;, & disertè pro nobis respondet Scriptura, hominem nimirum ψυχὴν animaleῖν ἰνὸδὺμ renatum posse de Deo cogitare *Rom. 1. v. 21.* Scripturam legere *2. Cor. 3. v. 14.* audire verbum Dei *Act. 17. v. 20.* Et quidem libenter sive cum voluptate *Marc. 6. v. 20. Act. 26. v. 1. & seqq.* de Deo loqui *Psal. 50. v. 16.* Scrutari scripturam *Job. 5. v. 39.* eamq; evolvere *Act. 17. v. 11.* & quidem cum zelo quodam, sed non secundum scientiam. *Rom. 10. v. 2.*

LXXXVI. Exempla sunt obvia, tam in Veteri, quam in Novo Testamento. Amos famen verbi divini tribuit Judæis *c. 8. v. 11. 12.* Sic *Luce 13. v. 24.* Nicodemus nondum sanè renatus ad Christum venit, ac divinæ doctrinæ testimonium, miraculorum vi convictus saltem, Christo perhibuit. *Job. 3. v. 2.* Paulus nondum conversus aut renatus, auditâ voce cœlesti; quis es? Domine, quid me vis facere? percontatur. *Act. 9. v. 5. 6.* Felix veniens cum Drusellâ uxore suâ, quæ Judæa erat, vocavit Paulum, & audivit ab eo fidem, quæ est in Christo. *Act. 24. v. 24. & Act. 13. v. 2.* de Sergio proconsule dicitur, quod desideravit audire verbum Dei.

LXXXVII. Et sanè tota hæc quæstio potest pulcherrimè illustrari exemplo Augustini de suâ à Manichæismo conversione sic scribentis lib. 5. confess. c. 3. *Veni Mediolanum ad Ambrosium Episcopum, & studiosè audiebam disputantem in populo, non intentione, quâ debui, sed quasi explorans ejus facundiam & c. Rerum autem incuriosus & contemptor adstabam, & delectabar suavitate sermonis & c. & cap. 4. Cum non satagerem discere, quæ dicebat, sed tantum, quemadmodum dicebat, audire (ea quippe mihi jam disputanti ad te viam patere homini inanis cum remanserat) veniebant in animum meum simul cum verbis, quæ diligebam, res etiam, quas ne-*

gligebam: neq; enim ea dirimere poteram. Et dum cor aperirem
ad excipiendum, quam discretè diceret, pariter intrabat: & quam ve-
rè diceret, gradatim quidem. Nam primò etiam ipsa defendere pos-
se mihi jam ceperant videri, & fidem Catholicam, pro quâ nihil
posse dici adversus oppugnantes Manichæos putaveram, jam non im-
pudenter asseri existimabam, maximè audito uno atq; altero & sa-
pius anigmate soluto de scripturis veteribus: ubi cum ad litteram ac-
ciperem, occidebar Spiritualiter &c. videatur ipse Augustinus.

LXXXIIX. Ex hâc orthodoxâ sententiâ non metuen-
dum, sequi, quæ inde quidem malè feriatî detorquent; nempe
pugnare illam contrâ Sacram Scripturam, proindeque objici-
unt, omnia illa scripturæ dicta, quibus non renati sive anima-
lis hominis corruptio, cæcitas, ἀδυναμία in rebus spiritualibus
describitur, utpote Rom. 8. v. 7. Φρόνησια &c. 1. Corinth. 2. v. 14.
Ψυχικὸς &c. Ephes. 2. v. 1. νεκροὶ &c. Eph. 2. v. 3. ὁρῶντες τὴν εὐαγγελίαν &c.
Secundò doceri illa principium salutis & conversionis, ab ho-
mine magis, quàm à Deo pendere. 3. Manifestam σαρραπείαν
committi.

LXXXIX. Ad primum enim Responso est expedita,
omnibus illis allegatis sacræ Scripturæ testimoniis non rem-
sed modum impugnari. Aliud enim est loqui de auditu ver-
bi, de usu Sacramentorum; & deinde aliud, de auditu & usu
salutari agere. Audire quidem potest homo verbum,
itemq; uti Sacramentis, sed non ex suis viribus salutariter. E-
vincunt igitur illa testimonia nihil aliud, quàm ut salutaris sic
auditus ille & usus effici ab homine nunquam posse; non ut
planè nullus sit. Nos verò effectum utilem & salutarem fru-
ctum, non à studio hominum, sed à solius Dei amore & gra-
tiâ proficisci, ultrò etiam concedimus, & per omnia lar-
gimur.

XC. Sic neq; secundum, quod objicitur, absurdum ex
nostris hypothésibus infertur. Quandoquidem illis duntaxat
ordo notatur, non causa rei redditur, neq; terminus, ex quo fiat
conversio, sed à quo fiat, indicatur. Nam quando Spiritus
sanctus per auditum istum dicitur esse efficax, ad conversionè,
non

nō sequitur inde principium conversionis ab homine profi-
cisci, sed id duntaxat fieri, quod sequitur, conversio à Spiritu
sancto in nobis effecta.

XCI. Eodem modo refellitur etiam *curse yētas* in simu-
latio: Pernegamus enim; posse hominem ex suis viribus ad
Dei gratiam se applicare, & adferre aliquid ad sui conversio-
nem, memores illius Apostoli Rom: 9. v. 16. *Non est currentis ne-
que volentis, sed miserentis Dei.* Externa namq; illa sunt mediā,
quibus quicquid tribuīs, totum à Dei pendet misericordiā. Ne-
que vel in auribus hominis, vel etiam in animo ulla est virtus
& efficacia, ut homo ad Deum converti possit: cum multi ver-
bum Dei audiant, nequaquam tamen convertantur, quod obi-
cem ponant Spiritui sancto, sive suā securitate, sive contuma-
ciā, sive aliis perversis moribus.

XCII. Et coronidis loco accuratè tenendum est, quòd
in negotio salutis Deus suā gratiā nos simpliciter præveniat:
prævenit nos prædicatione Evangelii, quod caro & sanguis re-
velare nō potuit; sed Filius Dei è sinu æterni Patris nobis enar-
ravit. Prævenit nos mittendo operarios in messem suam. Si
enim Dominus illos non extrudat, nemo est, qui Evangelium
doceat: proinde quæ nemo illud audire potest: Prævenit ergò
nos, vocando nos, per ministros suos, quos quilibet quit audi-
re non minùs quam Philosophum quendam aut Historicum.
In hoc ipso autem auditu Spiritus sanctus est efficax: ut quæ
effecta inde sequuntur, nullo modò homini vel ipsius natura-
libus viribus, sed Deo, sive Spiritui sancto sint in solidum ad-
scribenda. Homo quidem audit, atq; id facultate suā naturali:
sed in auditu illò nihil spirituale illà operatur; sed Deus per
verbum auditum in homine agit, ejus mentem divina luce col-
lustrat, & cor ad assentiendum movet; quemadmodum ele-
ganter ostendit exemplum Augustini modò allegatum,
& omnium, qui per prædicationem verbi in adul-
tā ætate ad Deum convertuntur. Ad-
huc de Thesi.

F I N I S.

ALLUSIO *Αναγκαμαανη*

Ad

Nomen & Disputationem

Præstantissimi Dn. RESPONENTIS Fauto-
ris ac Convictoris sui plurimum dilecti &c.

MAGISTER NICEPHORUS KESSELIUS

αναγκαμαανηζερα (k.in g.)

His armis vinces Lupos & Greges.

ἐξήγησις :

JNfandum ! infensos *hostes* Respublica sentit,
Qui mortem nocuis innocuisq; ferunt!
Et prope nil præter cruda Arma, arma, arma sonantes,
Interitum Patriæ, corpora, opesq; petunt.
Insuper ipsa *Lupos* afflicta *Ecclesia* sentit,
Hæreticos vafros, Hæreticosq; truces;
Qui vitas *ovium* Christi, quin omnia nostra,
Sacramenta Dei verbaq; sacra petunt!
Hos contra, Christo duce & auspice, *docte Magister,*
Præfide sub claro; dum sacra bella geris,
Sacramenta pio, pro viribus, asseris ausu,
Proq; *ministerio* mystica tela paras.
His ARMIS VINCES reprobosq; piosq; juvabis,
Stipite Legali, stipite Evangelii.
Quippe *Lupos* poteris prosternere *fulmine* Legis,
Et fervare GREGES *flumine* Evangelii.
Hoc fac; his armis prosterne *luposq;* gregesq;
Assere, quos Christus tradet abinde Tibi.
Sic *magnus victor,* turusq; à dente luporum,
Atq; gregi gratus; grata *brabæa* feres!

Ita

Stalbergensi

vovit

Colbergensis

M. JOACHIMUS OTTHOP.

Ad præstantis, atq; Huma-
nissimum Dn. M. RESPONDENTEM
Fautorem & Amicum suum
perdilectum.

Jmpiger ut Martis pullus, cum prima pericla
Passus, non dubitat prælia porro sequi:
Sic, **KESSELI**, iterum surgens certamina
magno

Sub Duce, **MARTINO**, docta subire paras,
Fortiter en pugna! Virtus ubi cumq; ministrat
Ent beavis sacri Numinis ipsa Tibi.
Sic verè gaudes Victoris nomine, veram
Et simul hinc laudem, præmia & ampla
meres.

Nempe coronabit studij Te candida meta,
Cum surgent olim gloria, fama, decus.

Amoris & Honoris ergò
scrib.

M. ERICUS Pelshofer
Græc. Styrus.

Ad Præstantissimum & Humanissimum
Dn. M. RESPONDENTEM, amicum
& Fautorem suum tenerè ad-
mandum.

Quod Witebergæ, ubi Evangelii venerabile lumen,
Ac ubi Doctorum clara caterva viget,
Crebrò KESSELI conscendis pulpita sacra
Nec cum Solveris manè recurrit equis,
Est Tibi nulla quies nec cum se condit in undas;
Applaudit factis his studiosa cohors.
Pergere si perges divini oracula verbi.
Volvere. & in studiis sedulus esse tuis,
Vaticinor, (nostram non fallat opinio mentem)
Grande Tibi egregii surget honoris opus.
Nam juvat in studiis consumere dulcibus ævum,
Signaq; Musarum prosperiora sequi.

Honoris & Amoris ergò

scrib.

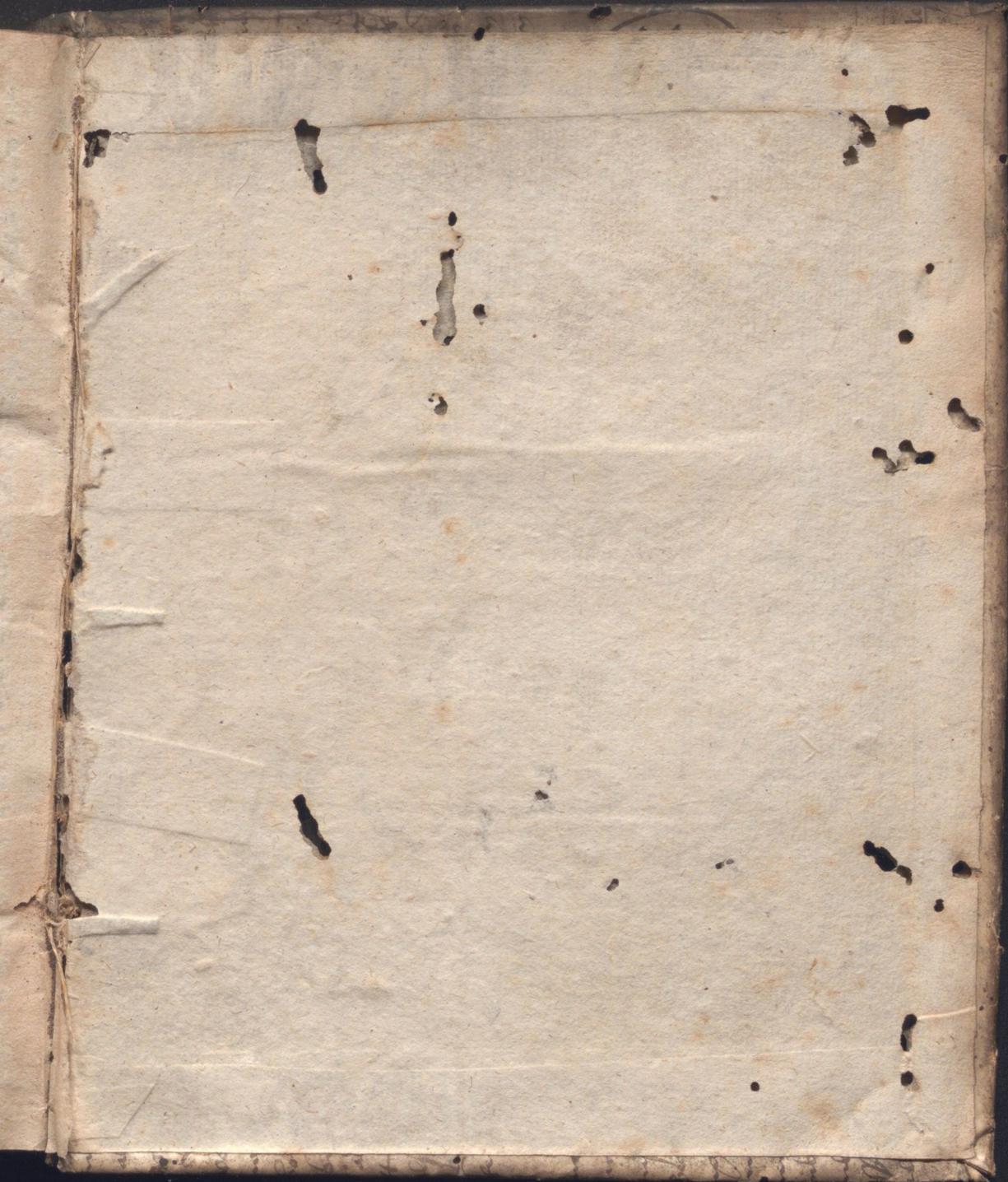
M. Christophorus Bened. Gericius;
Lisniâ-Misnic. S.S.Th. Stud.

M. Ericus Pelshofer
Gw. 21111

33 38

COLLEGII TERTII
In Augustanam Confessionem

DISPUTATIO I.

continens

ΘΕΣΙΝ ARTICVLI V.

De

Ministerio Verbi &

Sacramentorum,

Proposita.

